

ГУСЛІ В ІСТОРІЇ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН

Пранціпал Т.Р., гр. М-10

Науковий керівник – ст. викл. **Н.А. Лемешева**
Харківський державний університет харчування та торгівлі

Гуслі – найдавніший струнно-щипковий інструмент, що існував у східних слов'ян. Про це свідчать численні археологічні пам'ятки, і авторитетні дослідники: Ібн-Даст, П. Куліш, М. Сумцов, М. Лисенко та ін. Існує думка, що для ліроподібних інструментів давньогерманських, англо-саксонських, скандинавських типів вихідним був інструмент, зафіксований в Парфії (III ст. до н.е.) та в Україні (сахнівський інструмент, IV ст. до н.е.). Скіфи, сармати, алани також користувалися такими інструментами.

Існують три різновиди гусел: крилоподібні, шоломоподібні, клавіроподібні. П. Куліш вважав, що згідно з переказом про царя Давида, вони були присвоєні особам духовного сану. В оповіданні Феофілакта Симокати «Маврікій і три слов'янина» (VI ст.) гуслі згадуються як «інструмент дипломатичного спілкування» слов'янських послів, які йшли не з грамотою, а з усними повідомленнями, які співалися під супровід музичного інструмента. Дипломатична місія літописного музиканта Київської держави Ора до половецького князя також супроводжувалась грою на гуслах.

Символіка різби, що закладена в орнаменті гусел, відтворює триєдність основних життєвих стихій – повітря (птах), землі (лев) і води (ящур). Існує думка, що під час гри на гуслах гусяр складає музику космосу, підпитуючи його світом і створюючи світову гармонію. І в «Слові о полку Ігоревім» автор пов'язує стадо лебедів і пальці славного Баяна. Символіка орнаментів Новгородських та звенигородських гусел вказує на те, що інструмент мав культове призначення в язичницьких обрядах поклоніння водній стихії, а образ змія-ящур – «підводного царя» – дожив до XV ст. і зберігся в новгородських билинах про Садко.

Дивно, що в іконографічних джерелах доби середньовіччя інструменти такого типу не зафіксовані, хоча вони постійно згадуються в народно-епічних джерелах. В побуті українців гуслі проіснували в побуті аж до XIX ст., а от в Росії їх не вживали, бо там йшли гоніння на гуслі. Так, за наказом патріарха Никона в 1654 р. три вози інструментів скоморохів були спалені на березі р. Москва.

В Україні саме гуслі породили музичний інструмент, що став символом українців – бандуру.